

Україна (Рівень 2)

Уряд України не цілком виконує мінімальні стандарти щодо ліквідації торгівлі людьми, однак докладає до цього значних зусиль. Загалом держава продемонструвала активізацію зусиль в порівнянні попереднім звітним періодом, тому Україна залишається на рівні 2. Ці зусилля включали активізацію розслідувань, більш ніж удвічі збільшення кількості засуджених торговців людьми, розслідування більшої кількості випадків трудової експлуатації, підготовка проекту закону про скасування оплати послуг по працевлаштуванню та встановлення офіційного статусу більшій кількості жертв торгівлі людьми, яких засуджено закордоном за злочини, до яких їх змушували трафікери. Однак уряд не виконав мінімальних стандартів у кількох ключових сферах. Суди повільно розглядали справи; ситуацію погіршувала і хронічна недоукомплектованість судів; було винесено багато умовних покарань, що, ймовірно, посилювалося корупцією, в результаті чого більшість засуджених торговців людьми уникли тюремного ув'язнення. Ці зусилля були недостатніми для стримування торгівлі людьми. Мораторій на проведення перевірок державною інспекцією з питань праці продовжує стримувати розслідування правоохоронців у справах по торгівлі людьми. Продовжують надходити повідомлення про причетність до торгівлі людьми державних чиновників, включно з посадовцями поліції по боротьбі з торгівлею людьми; протягом звітного періоду було розпочато кримінальне розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності кількох чиновників, які нібито є співучасниками злочину, але немає жодних обвинувальних вироків. Держава встановила менше офіційних статусів жертв торгівлі людьми у 2019 році; міжнародні організації продовжували ідентифікувати набагато більше жертв торгівлі людьми, ніж уряд, тим самим вказуючи на неадекватні зусилля держави щодо ідентифікації жертв торгівлі людьми та постійна відсутність довіри до спроможності держави захистити постраждалих.

ПРІОРИТЕТНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Застосовувати до визнаних винними торговців людьми, пропорційного вчиненим злочинам покарання у вигляді тюремного ув'язнення, що має стримуючий вплив • Чітко визначити порядок адміністративної відповідальності та компетенцій постачальників послуг з тим, щоб в процесі децентралізації мінімізувати збої процедури ідентифікації, взаємодії суб'єктів та надання допомоги жертвам торгівлі людьми. • Рішуче розслідувати правопорушення торгівлі людьми та притягати до відповідальності винних, в тому числі, в тому числі державних службовців, причетних до злочинів торгівлі людьми. • Збільшити кількість осіб, яким офіційно встановлено статус постраждалих від торгівлі людьми і гарантувати їм забезпечення всіх прав, відповідно до законодавства про протидію торгівлі людьми, та внести зміни до порядку надання статусу жертви з метою полегшення процесу самоідентифікації жертв та надання інформації про травматичний досвід. • Правоохоронцям збільшити кількість розслідувань стосовно компаній з працевлаштування, задіяних у шахрайських оборудках. • Посилити підготовку співробітників правоохоронних органів, прокурорів та суддів з питань розслідування та притягнення до відповідальності у справах по торгівлі людьми, зокрема трудової експлуатації, практикувати підхід, орієнтований на

постраждалих та збір доказів з інших джерел. • Докладати зусиль на системному рівні для реалізації заходів захисту жертва-свідок та вживати активних заходів для запобігання залякування жертв у ході судових розглядів. • Активізувати навчання для державних чиновників з питань ідентифікації жертв, зокрема проведення активної перевірки на предмет торгівлі людьми з метою трудової експлуатації та перевірок вразливих груп населення, таких як жінки, які займаються проституцією, діти, що стали жертвами сексуальної експлуатації, іноземних трудові мігранти та внутрішньо переміщені особи. • Прийняти законодавство для посилення захисту іноземних громадян, які стали жертвами торгівлі людьми.

ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Уряд посилив роботу правоохоронних органів. У статті 149 Кримінального кодексу передбачено кримінальну відповідальність за торгівлю людьми з метою сексуальної експлуатації та примусової праці, а також передбачено покарання від трьох до восьми років позбавлення волі, що є досить суворим покаранням, а щодо торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації таке покарання є співмірним із іншими серйозними злочинами, такими як зґвалтування. У 2019 році правоохоронні органи розслідували 297 злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, порівняно з 275 злочинами у 2018 році. Серед цих злочинів було 135 випадків торгівлі людьми з метою трудової експлуатації, 112 випадків сексуальної експлуатації, 47 – для примусової участі в злочинній діяльності і три для примусового жебракування. Влада й надалі продовжувала повідомляти про розслідування та арешти кількох організованих злочинних груп, що сприяли застосуванню примусової праці та сексуальної експлуатації в Україні та закордоном. У 2019 році правоохоронні органи передали на розгляд 233 повідомлення про підозри, що є необхідною попередньою умовою для ініціювання судового розгляду, за участю 120 підозрюваних на протигагу 185 справ за участю 133 підозрюваних у 2018 році. Прокурори направили 201 справу для розгляду в судах, порівняно з 148 справами у 2018 році, та здійснили кримінальне переслідування за 199 справами після винесення звинувачувального висновку в 2019 році, порівняно з 68 справами в 2018 році. Вісімдесят п'ять справ 2019 року все ще розглядаються в судах, порівняно з 55 справами в 2018 році. У 2019 році уряду вдалося отримати остаточні рішення щодо 40 справ і винесення вироків 35 особам, звинуваченим у торгівлі людьми за статтею 149. Це значно вищий показник, порівняно з 15 особами в 2018 році. Із 35 осіб, що займалися торгівлею людьми, засуджених в 2019 році, тільки 13 (37%) були засуджені до тюремного ув'язнення від двох до 10 років; майно одного обвинуваченого були конфісковані державою, а інші особи, причетні до торгівлі людьми, були засуджені умовно або звільнені від відбування покарання відповідно до положень про пом'якшення покарання. Органи влади співпрацювали з урядами іноземних країн в ході численних міжнародних розслідувань, а також з питань дев'яти випадків екстрадиції, зокрема з Росією, Молдовою, Бельгією, Сполученими Штатами Америки та іншими країнами Європи та Азії.

Інституційні реформи останніх п'яти років на додаток до парламентських і президентських виборів 2019 року призвели до високої плинності кадрів у багатьох державних установах, особливо в національній поліції та судових органах. Процес реорганізації судів змінив деякі юрисдикції, що призвело до ризику подовження судових процесів у справах, які були передані в нові колегії суддів. Продовжувався процес переатестації та реорганізації поліцейських підрозділів, який допоміг скоротити кількість посадових осіб, підозрюваних у хабарництві, та передбачав підготовку та

обов'язкове тестування з питань протидії торгівлі людьми за сприяння міжнародної організації. Незважаючи на загальні поліпшення, проблеми, що виникали в результаті структурних реформ і кадрових змін, перешкоджали зусиллям на місцевому рівні. Держава у співпраці з міжнародним фондом і партнерами продовжував проводити навчання для суддів, прокурорів, співробітників правоохоронних органів та інших посадових осіб. Генеральна прокуратура та Національна поліція включили напрямок протидії торгівлі людьми в свої програми професійної підготовки, а Державна прикордонна служба запропонувала своїм співробітникам новий дистанційний онлайн-курс. Протягом року посадові особи також брали участь у міжнародних тренінгах і форумах з питань протидії торгівлі людьми.

Хронічна корупція глибоко вразила поліцію та систему правосуддя, тому справи про чиновників, причетних до торгівлі людьми, нікуди не зникли. Влада продовжувала повідомляти про розслідування по відношенню до посадових осіб, які, ймовірно, виявилися залученими до торгівлі людьми, проте жодних нових обвинувальних вироків не було винесено. Наприклад, у грудні 2019 року було направлено ряд повідомлень про підозру заступникам начальників Національної поліції і Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, міста Києва в зв'язку з ймовірним приховуванням незаконної діяльності будинку розпусти в обмін за отримання хабарів; обидва були відсторонені від виконання службових обов'язків в очікуванні кримінального розслідування. Національна поліція також розпочала розслідування на предмет трудової експлуатації проти посадових осіб державного дитячого будинку на Закарпатті, підозрюваних в експлуатації дітей, а також проти співробітників державного притулку для інвалідів у Запоріжжі. Інші резонансні справи протягом багатьох років перебувають на розгляді в судах, зокрема справа колишнього начальника Департаменту боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, міста Києва, трьох співробітників поліції, рекрутингових агентів, які займалися торгівлею громадянами України для мережі наркоторговців у Росії, а також педагога з державної школи-інтернату для дітей-сиріт у Харкові, яка намагалася продати одну зі своїх учениць.

ЗАХИСТ

Держава послабила зусилля в деяких сферах захисту. У жовтні 2019 року Верховна Рада не прийняла законопроект, представлений на розгляд у 2017 році та спрямований на посилення захисту від експлуатації людей з обмеженими можливостями, вдосконалення процедур надання статусу потерпілого, розширення мережі постачальників послуг для жертв та покращення захисту іноземних громадян, та осіб без громадянства, які стали жертвами торгівлі людьми.

У 2019 році поліція ідентифікувала 262 жертви, порівняно з 275 жертвами у 2018 році та 349 жертвами у 2017 році; 145 жертв складають чоловіки, 107 – жінки, а 10 жертвами виявилися діти. Влада задовольнила 185 із 283 заяв щодо надання офіційного статусу потерпілого порівняно з 214 із 266 заяв у 2018 році та 195 із 273 заяв у 2017 році. Більшість жертв були українцями, яких експлуатували закордоном; тільки одна жертва, ідентифікована в межах країни, виявилася іноземцем. Уряд продовжував використовувати спрощений процес подачі заяви для потенційних жертв, які утримуються під вартою закордоном, що включав скасування вимоги про проведення особистих інтерв'ю. У 2019 році держава надала офіційний статус жертви 40 особам, які утримуються під вартою закордоном, проти 28 осіб у 2018 році. Громадськість

повідомила, що в 2019 році Уряд відхилив більшу кількість заяв з огляду на більш суворі внутрішні процедури класифікації таких випадків як злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, або доведення факту експлуатації за статтями, не пов'язаними з торгівлею людьми, а також через великомасштабну плінність кадрів у структурі, яка розглядає відповідні заяви. Повідомляється, що влада не задовольнила 72 заяви через те, що поліція не кваліфікувала злочин як торгівлю людьми, і повернула 10 заяв для отримання додаткової інформації. Причини відхилення інших 16 заяв залишається невідомою. Уряд продовжував покладатися на допомогу міжнародних організацій та неурядових організацій (НУО) з фінансуванням з боку міжнародних донорів для виявлення жертв і забезпечення захисту та надання допомоги для переважної більшості жертв. Згідно з даними міжнародної організації, національний механізм взаємодії не упорядкував процес, що дозволяє НУО отримувати доступ до державного фінансування. Міжнародна організація в Україні допомогла 1345 жертвам порівняно з 1265 жертвами у 2018 році. За даними міжнародної організації, більшість ідентифікованих жертв використовувалися особами, що займаються торгівлею людьми, з метою трудової експлуатації. За даними уряду в 2019 році було виявлено збільшення кількості жертв трудової експлуатації. Жертви, які не потребують спеціалізованих послуг, могли не подавати заяву на отримання офіційного статусу жертви, хоча НУО повідомляли, що факт приділення особливої уваги документам не дозволив деяким жертвам примусової праці та деяким членам ромської громади подати заяви. Уряд співпрацював з НУО за напрямком ідентифікації жертв через національний механізм взаємодії. Зміни в адміністрації, плінність кадрів і поточні реформи з децентралізації продовжують розвивати ланцюжки відповідальності місцевих громад у контексті прийняття рішень стосовно надання базових соціальних послуг, зокрема стосовно ідентифікації, орієнтації та надання допомоги жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми. А втім, НУО продовжували інформувати про те, що зміцнення місцевого самоврядування розширило місцеві повноваження щодо прийняття рішень і отримало більш надійне фінансування протягом звітного періоду.

У 2019 році уряд виділив 548 000 гривень (23 130 дол. США) з державного бюджету на заходи щодо протидії торгівлі людьми, зберігши минулорічні показники фінансування, проти 98 800 гривень (4 170 дол. США) у 2017 році. Протягом останніх чотирьох років фінансування місцевих бюджетів залишалось незмінним на рівні 219 220 (9 250 доларів) гривень. Влада збільшила розмір фінансової допомоги на кожного офіційно визнаного потерпілого, а виділені суми перевищували офіційний прожитковий мінімум. Законодавство про протидію торгівлі людьми передбачає забезпечення жертв житлом у державному притулку, надання психологічної допомоги, медичних послуг, консультацій з питань працевлаштування та забезпечення професійним навчанням, незалежно від того, чи порушено кримінальну справу та чи жертва співпрацювала з правоохоронними органами. Органи влади виділяли для жертв з офіційним статусом потерпілого групу соціальної підтримки, які направляли їх до закладів з догляду, НУО або інших служб відповідно до індивідуального плану. Деякі жертви, які потребували притулку, залишалися в реабілітаційному центрі, робота якого керувалася міжнародною організацією. Реабілітаційний центр фінансувався за кошти міжнародних донорів та розміщувався у державній лікарні. Повнолітні жертви можуть також залишатися у державних центрах соціально-психологічної допомоги на строк до 90 днів та отримувати психологічну та медичну допомогу, а також проживати, харчуватися та отримувати правову допомогу. Органи влади змогли розмістити дітей-жертв у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей на строк до 12 місяців та забезпечувати надання соціальних, медичних, психологічних, освітніх, правових та

інших видів допомоги. Влада підтримує роботу 21 центру соціально-психологічної допомоги, 24 притулків для жертв сімейного насильства, відкритих також і для жертв торгівлі людьми, а також 692 центрів соціального обслуговування. Уряд заявив, що він впровадив сімейний підхід, надаючи послуги сім'ям жертв залежно від необхідності. 157 сімей отримали психологічну допомогу, 114 – юридичну, 34 – медичну і 18 сімей отримали допомогу в забезпеченні житлом. Незважаючи на актуальність заявленого зобов'язання, держава не надавала фінансування чи ресурсів реабілітаційному центру для жертв торгівлі людьми, що уримувався коштом міжнародної організації. Спостерігачі повідомили, що надання допомоги є проблематичним через брак фінансування та відсутність належної координації між державними органами на регіональному рівні. Влада, зазвичай у співпраці з міжнародними організаціями, надавала підготовку державним службовцям з питань ідентифікації та допомоги жертвам. Держава відзвітувала про сприяння у репатріації українських жертв з Тайланду.

Закон про захист свідків передбачає захист жертв, але суди рідко застосовують захисні заходи на практиці. Жертви, як правило, піддавалися погрозам і залякуванню протягом усього судового процесу. НУО звітують про те, що звільнення під заставу підозрюваних в торгівлі людьми збільшує ризик для жертв. У деяких випадках особи, яких підозрювали у торгівлі людьми, проживали в тій же громаді, що і їхні жертви. Однак влада не повідомила, чи були свідки забезпечені захистом або чи було вжито заходів захисту в залах судових засідань. НУО повідомляють, що держава часто не надає юридичну допомогу або іншу підтримку жертвам під час розгляду кримінальних справ. Влада не повідомляла про будь-які судові справи, за результатами яких було ухвалено рішення про надання потерпілим компенсації в 2019 році. Посадові особи повідомляли про перевірку нелегальних мігрантів на ознаки участі у схемах торгівлі людьми та виявлення одного іноземного громадянина, який став жертвою у 2019 році. Міжнародні організації не повідомляли про жодних жертв-іноземців у 2019 році. Іноземні жертви мали право на такі ж пільги, як і громадяни України, а також можливість скористатися додатковими послугами з перекладу, тимчасове законне перебування та добровільну репатріацію. Іноземним громадянам, які стали жертвами та перебували на території України менше трьох років, бракувало законних підстав продовжити своє перебування на території держави, легально змінювати місце проживання, захищати свої права на працевлаштування або вимагати захисту від депортації в країні, де вони стикатимуться з труднощами або випробуваннями.

ЗАПОБІГАННЯ

Уряд продовжував реалізовувати превентивні заходи. Міністерство соціальної політики (МСП) продовжувало координувати зусилля у сфері протидії торгівлі людьми на національному та місцевому рівнях, проте прогалини в реструктуризації і забезпеченні кадровими ресурсами продовжували обмежувати його діяльність. Ці прогалини були викликані великими кадровими перестановками в зв'язку з оновленнями в Адміністрації Президента. Уряд продовжував реалізовувати Національний план дій на 2016-2020 роки. МСП опублікувало звіт щодо реалізації державної політики з протидії торгівлі людьми за першу половину 2019 року. У грудні 2019 року Кабінет Міністрів видав постанову про створення експериментальної гарячої лінії з протидії торгівлі людьми, насильству в сім'ї або за ознакою статі та жорстокому поводженню з дітьми. Роботою гарячої лінії з протидії торгівлі

людьми та консультування мігрантів опікувалася місцева НУО за кошти міжнародних донорів. У 2019 році гаряча лінія отримала 22 053 дзвінки проти 20425 дзвінків у 2018 році. 83 потенційні жертви ідентифіковано та направлено до відповідних місцевих органів і НУО для отримання допомоги. Органи влади спільно з НУО, міжнародними організаціями та місцевими партнерами провели ряд інформаційних кампаній по всій країні, зокрема за допомогою телевізійних і кінопрограм, вуличної реклами, публічних заходів та роботи в громадах. У рамках відзначення Дня захисту дітей та Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми МСП у співпраці з міжнародною організацією організувало багатопрофільні інформаційно-просвітницькі заходи.

Поліція продовжувала відстежувати та розслідувати діяльність офіційних та неофіційних мереж з підбору персоналу, у тому числі компаній, які рекламують роботу за кордоном, та співпрацювала з іншими зацікавленими сторонами з метою підвищення обізнаності щодо відомих схем працевлаштування. МСП продовжувало вести перелік суб'єктів, які мають ліцензію з посередництва у працевлаштуванні. У грудні 2019 року відповідальність за видачу ліцензій була передана до компетенції Міністерства економічного розвитку. У жовтні 2019 року Верховна рада внесла законопроект, який забороняє рекрутинговим компаніям стягувати плату з громадян, які шукають роботу за кордоном. Уряд найняв 190 додаткових інспекторів для контролю за умовами праці. Разом з тим уряд продовжив мораторій на вибіркові перевірки умов праці до кінця 2019 року. Держава дозволила перевірки у випадку наявності достовірної інформації щодо торгівлі людьми. Проте спостерігачі повідомили, що кількість інспекторів, перевірок і ресурсів, призначених для моніторингу трудового законодавства і контролю за його дотриманням рекрутинговими агентствами, залишається недостатнім, а відсутність підготовки обмежує можливості інспекторів з виявлення жертв торгівлі людьми. Держава не докладала конкретних зусиль для зниження попиту на торгівлю секс-послугами. За підтримки міжнародної організації уряд продовжував проводити тренінги для дипломатів з ідентифікації жертв і їх консультування.

ХАРАКТЕРИСТИКИ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Як повідомлялося протягом останніх п'яти років, торгівля українськими та іноземними громадянами відбувається в Україні, а торгівля жертвами з України відбувається за кордоном. Українські громадяни стають жертвами сексуальної експлуатації та примусової праці як в Україні, так і в Росії, Польщі, Німеччині та інших частинах Європи, Китайської Народної Республіки, Казахстану та Середнього Сходу. Деяких українських дітей та повнолітніх незахищених верств населення примушують до жебрацтва. Особи, що займаються торгівлею людьми, орієнтовані на людей з ромської громади почасти через відсутність у них доступу до державних програм соціальної допомоги. Невелика кількість іноземців експлуатується на примусових роботах в Україні. Усе більша кількість жертв примусової праці в Україні та за кордоном експлуатується у різноманітних галузях економіки, у тому числі на будівництві, в сільському господарстві, на виробництві, у домашній роботі, лісопромисловому виробництві, послугах з догляду та у вуличному жебрацтві. Кількість іноземних громадян, які стали жертвами торгівлі людьми, значно скоротилася після початку бойових дій на сході України. Мігранти, які прямують через Україну у незаконний спосіб, є незахищеними перед злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми. Усе більше і більше низькокваліфікованих робітників залишаються вразливими до трудової експлуатації. Особи, що займаються торгівлею людьми, орієнтовані на

низькокваліфікованих працівників, які прямують транзитом через Україну. Приблизно 104 000 дітей, які перебувають у державних дитячих будинках, були особливо вразливими щодо торгівлі людьми. Посадові особи кількох державних установ та дитячих будинків підозрювалися в залученні або прояві свідомої недбалості щодо торгівлі дівчатами та хлопцями, які перебували під їхньою опікою, для цілей сексуальної експлуатації та примусової роботи.

Під впливом російської агресії конфлікт на сході України та окупація Криму Росією призвели до переміщення більше трьох мільйонів осіб, і це населення є особливо вразливим до торгівлі людьми по всій країні. У районах, контрольованих проросійськими силами, можливості працевлаштування обмежені, а маріонеткові «органи влади» Росії обмежують міжнародну гуманітарну допомогу, яка допомогла б задовольнити потреби громадян. Повідомлялося, що жінки та дівчата з постраждалих від конфліктів районів викрадалися особами, що займаються торгівлею людьми, з метою сексуальної експлуатації та примусової роботи на території України та Росії. Трафікери цілеспрямовано переслідували внутрішньо переміщених осіб і використовували деяких громадян України для примусової праці на територіях, які не контролюються урядом, часто шляхом викрадення, застосування тортур та здирництва. За даними міжнародних організацій, демографічна статистика жертв торгівлі людьми в Україні змінилася з початку конфлікту і тепер включає все більше міських жителів, молодих людей і чоловіків-жертв з метою трудової експлуатації та втягнення в злочинну діяльність, зокрема як торговців наркотиками та наркокур'єрів. Продовжують з'являтися непідтвержені повідомлення про використання російськими силами дітей як солдатів, інформаторів та живого щита, але кількість таких повідомлень зменшилася порівняно з першими роками конфлікту. Також, повідомляється про те, що підтримувані Росією сили на територіях, які не контролюються урядом України використовували дітей для прямої та непрямої участі в збройному конфлікті для виконання збройних завдань на контрольно-пропускних пунктах як бійців, які служили на посадах охоронців, поштарів та секретарів. Вербування дітей військовими групами здійснювалося на непідконтрольній уряду території та в районах, де держава не могла забезпечити застосування національних заборон на використання дітей у збройних конфліктах.